

Малік Т.В.

канд.архітектури, доцент, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри дизайну середовища, Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука

КУЛЬТУРА ДИЗАЙНУ ЕТНО СЕМІОТИЧНИХ КРАЇН

Анотація. Визначені ознаки етнодизайну середовища країн півночі, сходу та арабської культури.

Ключові слова: етнодизайн, дизайн середовища, інтер'єр, екстер'єр.

Аннотация. Малік Т.В. Культура дизайна этно семиотических стран. Определены признаки этнодизайна среды стран севера, востока и арабской культуры.

Ключевые слова: этнодизайн, дизайн среды, интерьер, экстерьер.

Annotation. Malik T.V. Culture of design of ethno semiotic countries. Are determined the signs of ethnodesign of environment of the countries of the north, east and Arab culture.

The keywords: ethnodesign, the design of environment, interior, eksterer

Постановка проблеми. Практично необмежені інформаційні можливості, що дозволяють отримувати будь-які матеріали стосовно новітніх розробок в галузі дизайну – це факт сьогодення. Це призводить до того, що на базі сучасних технологій практично у будь-якій країні світу можна розробляти архітектурно-дизайнерські об'єкти, які будуть подібними до рішень запропонованих митцями інших країн і континентів. На цьому тлі варто визначити мету створення дизайнерського середовища: чи це організація чогось новітнього не прив'язаного до якихось традицій, філософій, культури, чи це таки щось пов'язане з етнічними вподобаннями того чи іншого народу. Проблема пошуку етнічного вираження цікава тим, що форми та засоби подання певної етноінформації передають особливості конкретної культури, а також, що дуже важливо, це упізнавання такого дизайну. Значною виразністю в дизайні відзначаються країни сходу, особливо Китаю, Скандинавії, а також арабські країни, де розвиток етнокультури дизайну базується на традиціях цілісної культури цих країн, а також на тих змінах, що відбулися в дизайні останніми роками.

Зважаючи на сучасний дизайнерський розквіт Китаю слід зазначити, що це результат практично 35-річного розвитку, який відбувається за двома напрямками: впровадження найновітнішого та врахування культурних надбань в сучасних матеріалах і стилізованих формах.

Етноознаки китайської культури можна визначити наступним чином:

- 1) Наявність червоного кольору, як вираз радості, свята (хоча первинно це був колір імператора, і за старовинними правилами його не можна було використовувати людям не імператорської родини);
- 2) Включення золотого та золочення (у будь-якому поданні) також є символом влади. Зараз червоний та «золотий» кольори широко застосовуються у сучасних архітектурно-дизайнерських роботах і в інтер'єрах, і на фасадах будівель хоча без посилення на імператорську родину;
- 3) Використання червоних ліхтарів для надання святковості середовищу. Цей елемент оздоблення інтер'єрів та екстер'єрів також несе інформацію про певну культуру і відповідно є адресною ознакою;
- 4) Цікавими декоративними елементами культури Китаю є дракони, що розміщуються переважно на дахах і на входах до споруд, бо вони вважаються «охоронцями» будівель і людей в них. Кількість драконів залежить від призначення будівлі. Так, на дахах імператорських палаців охоронців по 7-8, на храмах – по 9 (максимальна кількість, що символізує владу богів), на інших будівлях – дракончиків має бути не більше за 6: на входах переважно – пара, а на дахах – в залежності від влади і статку;
- 5) Дахи з характерними закругленнями на кутках також виступають візитівкою Китайської культури. Такі дахи можна зустріти на сучасних архітектурних об'єктах, а також в якості вмурованих фрагментів на фасадах та в інтер'єрах.

Цікавим також є прийом фальш фасадів, де поєднання практично усіх перелічених характер-

Надійшла до редакції 21.03.2012

них ознак призводить до створення стійкого образу китайської архітектури не зважаючи на те, де цей об'єкт побудовано в самому Китаї чи в будь-якій іншій країні. Широко відомі так звані «чайна-гаун» і вбудовані китайські ресторани, що упізнаються скрізь по силуетно-кольоровому образу або по фальш фасадних портиках.

Варто зазначити, що всі перелічені ознаки – це наче стильові маячки, які базуються на глибокій філософії та традиціях фен-шуй [2], а також на характерних для Китаю культурологічних особливостях, що потребують самостійного дослідження.

Скандинавське мистецтво має високу репутацію у всьому світі. Особливо воно славиться виробами зі скла, кераміки, металу, текстилю і деревини. Північний стиль, що народився в скандинавських країнах, розповсюдився по всьому світу, і ввійшов у зовнішнє середовище, де проектування велось не з метою вразити уяву людини, а на засадах задоволення споживача високою якістю звичайних об'єктів і на їх відповідності до оточення. Сильна сторона скандинавського дизайну полягає у вмінні пов'язати нові об'єкти з існуючим «контекстом» – складною системою міста, споруди чи природним ландшафтом. Увага до цілісності поширюється на те наповнення просторової основи, яке створюють дизайн і монументально-декоративне мистецтво, як в міських комплексах, так і в інтер'єрах [3].

При організації внутрішніх просторів застосовуються прийоми, подібні до тих, які використовує декоратор, формуючи сценічний простір. Облицювання, що дає потрібний ефект на недовгий, точно розрахований період; дзеркальні і скляні поверхні, а також листи полірованої сталі призводять до візуальної легкості сприйняття об'єкта. При цьому традиційний замкнений об'єм замінюється будівлею-вітриною.

Зважаючи на те, що головне завдання скандинавської школи – це прагнення поєднати людину з природою за допомогою архітектури і дизайну, то основа методу цієї школи – є відношення до архітектури і дизайну, як до складової частини комплексного середовища, де ландшафт, побудований за принципом наповнення його різними предметами, складає єдине ціле [3].

В основі дизайну скандинавських країн лежать чисті форми в сполученні з технологічною досконалістю. Зовнішня простота, ретельно продумана функціональність, технологічність – головні гасла дизайну предметних комплексів. Відповідно до нього стільці, телефони, вази та інші предмети побуту повинні бути добротними і зручними у користуванні.

Скандинавська школа створила власні художні принципи: прямий кут – цінність зведення об'ємно-планувальних елементів до великих елементарних форм – паралелограмів, сфер, циліндрів тощо; використання природних матеріалів; уречевлення конструкцій; інтуїція та емоційний початок в основі формотворення; організація природного та штучного освітлення – один з основних факторів формування внутрішнього простору.

Довгі північні ночі викликають у людей сум за природним світлом, тому кожен дизайнер і художник намагаються компенсувати цю нестачу. Сильний контраст між денним світлом і ніччю, літом і зимою породжує думки використання контрастного освітлення в інтер'єрі. Містика північного сьйва проникає в архітектуру і дизайн. Переважно використовуються білі тони та світлі породи деревини. Через розташування прорізів ближче до стелі і використання верхнього освітлення, вікна іноді нагадують космічні ілюмінатори, іноді являють собою великі пластини від підлоги до стелі. Монохромність інтер'єрів, магнетизм дозованого освітлення відбивають бідність північної природи, створюють настрій північної атмосфери.

Нове за характером використання деревини природного матеріалу, найбільш близького до людини, який придатний для вирішення не тільки інженерних завдань, але й біологічних і психологічних проблем призвело до створення нових штучних матеріалів. Експерименти з деревиною щодо її вигину призвели до революційних проектів дерев'яних меблів, серед яких фанерні крісла, що складаються з дерев'яної рами у вигляді вузької полоси з підвішеним до них вигнутим фанерним сидінням та технічно досконалі моделі стільців №31 і №41 (із слоїстої деревини). Ці моделі започаткували нову тенденцію у застосуванні матеріалів, зокрема фанери, для виготовлення меблів, тим самим по новому вирішуючи стару проблему з'єднання вертикальних і горизонтальних елементів [1].

Сьогодні матеріали з клеєної деревини широко використовуються не лише для розробки меблів, а і в інтер'єрах як декоративні, оздоблювальні та конструкційні матеріали, чим підкреслюється їх надійність, з одного боку, і дбайливе та екологічно вважене ставлення до обмежених природних ресурсів, з другого. Ця тенденція характерна для скандинавських країн, але практично усі північні країни Європи також працюють зі штучними матеріалами створеними з природних і продовжують шукати цікаві художньо-конструкторські рішення в пластиці слоїстих кутів, зрізів, поєднань тощо.

Взагалі, глобальні зміни у сучасному скандинавському дизайні відбулися за рахунок використання новітньої техніки і нових матеріалів у поєднанні з натуральними, чіткими формами і лініями, здоровим глуздом. Основним лейтмотивом сучасного північного дизайну є наслідування традицій в кращій, новій інтерпретації третього тисячоліття, що сприяє постійному зростанню популярності скандинавського стилю.

Арабська етнокультурна в архітектурі і дизайні також дуже визначена, бо арабські країни, переважно мусульманські, з певними нормами і правилами поведінки, взаємовідносин, передачі інформації, в тому числі і дизайнерського характеру. Згадуючи особливості арабського етнодизайну треба визначити основні його ознаки, а саме наявність традиційних форм у екстер'єрах і інтер'єрах; водоймів; озеленення; меблів з подушками; декоративних елементів та смуг; мозаїки; орнаментативної.

Для арабської архітектури характерні куполи, айвани, арки, колони та інші елементи, що впливають на архітектурний образ і водночас є конструктивними. Арабські арки, наприклад, відрізняються від класичних своїм абрисом і упізнаються, якщо зустрічаються в неарабській країні. Є також групи елементів, що традиційно використовувались, як система охолодження. Зважаючи на те, що вони розташовувались в інтер'єрі, їх добре декорували і тому вони виступають в якості декоративних. В сучасних дизайнерських рішеннях їх також використовують незважаючи на наявність кондиціонування.

Водойми та озеленення – це характерні елементи для будь-якого арабського двору. За своїм призначенням – це засоби для покращення мікроклімату, які стають художньою окрасою середовища. Водойми за своїми розмірами, формами, декоруванням можуть бути різними. Озеленення може бути ґрунтове або горшкове (горщики також декоруються).

Декорування відбувається найчастіше мозаїкою, може бути розпис. Мозаїчне декорування виконується дрібною плиткою за звичай квадратної форми (керамічною або скляною). Мозаїкою покриваються підлоги, стіни, стелі (рідко), лави та столи, фонтани та басейни конструктивні та архітектурні елементи, декоративні елементи та світильники. Зважаючи на те, що за арабською традицією не можна зображати людей, то всі мозаїчні панно – це орнаментальні композиції зі своїми інформаційними посланнями, де кожна геометрична форма або тип листка чи квітки в орнаменті прочитуються арабською культурою, як літери в алфавіті. Така сама ситуація і з кольорами, і зі смугами, що часто опоясують інтер'єри приміщень (Так, наприклад, в Сирії таких смуг має бути сім і їх послідовність за кольорами також визначена [4]). Слід зазначити, що арабські мозаїчні чи розписні орнаменти дуже витончені і легкі для сприйняття. Людям, що не вміють прочитати закладену шляхом декорування інформацію не важко впізнати арабську символіку і вирізнити її серед інших.

Меблювання арабських інтер'єрів також специфічне: наявність диванних кімнат, де люди відпочивають лежачи навколо столів, або кальянні, де до диванів додаються ще і різноманітної форми, розмірів та конструкцій кальяни, які самі по собі також є елементом декорування і символом арабської культури.

Всі перелічені ознаки присутні в архітектурно-дизайнерських об'єктах усіх арабських країн, хоча арабські країни відрізняються між собою і їх культури теж мають деякі відмінності, однак в цілому всі вони близькі. Стосовно, так званого, арабського стилю, що розповсюджується в багатьох не арабських країнах варто зазначити, що це явище, яке базується на вказаних вище етноознаках у такому вигляді культивується, сприймається і ототожнюється з арабською культурою, її своєрідністю, таким чином формуючи уявлення про цю культуру у людей, які ніколи не були в арабських країнах, або були і для них це повернення у середовище зі своєю казковою аурою.

Отже, на прикладі трьох різних культур за розміщенням, кліматом, історією і традиціями, філософією, віросповіданням тощо визначено основні ознаки, які вирізняють кожен з цих культур і водночас роблять їх неповторними і упізнаваними, що надзвичайно важливо в умовах глобалізації і наслідування в гонитві за «сучасним», коли втрачається власне етнічне. Завдання етнодизайну якраз і полягає в тому, щоб зберегти характерні ознаки кожної культури, що є надбанням не лише якогось одного народу, чи країни, чи культури, а людства в цілому сучасними засобами, використовуючи новітні технологічні і технічні можливості, таким чином «омолоджуючи» старі архітектурно-дизайнерські традиції, роблячи їх доступними і важливими для людства двадцять першого сторіччя.

Список літератури:

1. Аалто Алвар. Архитектура и гуманизм. – М.: Прогресс, 1978. – 224 с.
2. Игельник Л.М. индийский Васту и китайский Фэн-шуй. – М.:Профит Стайл, 2003. – 328 с.
3. Основи дизайну архітектурного середовища: Підручник / Тімохін В.О., Шебек Н.М., Малік Т.В. та ін.. – К.:КНУБА, 2010. – 400с
4. Саллюм Асем. Архітектурно-планувальна організація інтер'єрів підприємств харчування Сирії (на прикладі Дамаску)// автореф. дис. канд. архіт.18.00.02 – К.: КНУБА, 2008. – 20 с.